

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ พัฒนาความร่วมมือด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม  
กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุม  
พัฒนาความร่วมมือด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม  
กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ

สุธาสิทธิ์ บุญเกิด<sup>1</sup>

### วัตถุประสงค์ของการประชุม

ศูนย์อนามัยกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “พัฒนาความร่วมมือด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ” ขึ้น ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน – 2 ธันวาคม 2559 ด้วยวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในกลุ่มเครือข่าย/หน่วยงานที่ปฏิบัติงานและเกี่ยวข้อง กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ
2. เพื่อให้มีข้อมูลในการคาดประมาณปัญหา ความเปลี่ยนแปลง และช่วยในการวางแผนแก้ไขประเด็นปัญหาด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบและแรงงานข้ามชาติ

### ผลลัพธ์และข้อเสนอแนะจากการประชุม

ศูนย์อนามัยกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ เป็นหน่วยงานวิชาการของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเดิมรับผิดชอบดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีความพยายามรวมกลุ่มกันขับเคลื่อน ในการเปลี่ยนแปลงแนวคิด มุมมอง และแผนการดำเนินงานด้านชาติพันธุ์ ทำให้ศูนย์อนามัยฯ จำต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานให้ครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศไทย ซึ่งรวมไปถึงคนชายขอบและแรงงานข้ามชาติ เพื่อสร้างความร่วมมือ เครือข่าย ในการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยศูนย์อนามัยฯ มีเป้าหมายเป็นศูนย์กลางสารสนเทศ องค์ความรู้และการจัดการข้อมูลให้เกิดการพัฒนาทางด้านวิชาการ เป็นองค์การประสานเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายที่จะร่วมพัฒนาการส่งเสริมอนามัย สิ่งแวดล้อม ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบและแรงงานข้ามชาติ

<sup>1</sup> ผู้ช่วยนักวิจัย ศมส.

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ พัฒนาร่วมมือด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม  
กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ

การประชุมสัมมนาวิชาการในครั้งนี้ มีประเด็นทางวิชาการที่น่าสนใจ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การพยายามทำความเข้าใจในบริบทการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ ใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.1 งานพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ (พ.ร.บ.)

1.2 สิทธิของคนชายขอบ (หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า)

1.3 แรงงานข้ามชาติกับสังคมไทย (สุขภาพและอนามัย)

2. การพยายามทำความเข้าใจถึงขอบข่ายและนิยามในบริบทที่ต่างกัน

การให้ความหมายและนิยามของคำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” “ชายขอบ” และ “แรงงานข้ามชาติ” มีทั้งในแง่มุมมองของนักวิชาการ และแง่มุมมองที่ศูนย์อนามัยฯ ได้นิยามขึ้น โดย คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” และ “แรงงานข้ามชาติ” ในภาพรวมมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ส่วนคำว่า “ชายขอบ” นักวิชาการให้ความหมายอย่างคร่าวๆ ไว้ หมายถึง คนที่ขาดอำนาจในการต่อรอง ถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการดูแล ในขณะที่ศูนย์อนามัยฯ ได้ให้นิยามที่แตกต่างออกไป หมายถึง

1.คนต่างด้าวที่ไม่มีสิทธิในการเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพ

2.คนไทยที่ไร้สถานะทางทะเบียน

3.พื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

อย่างไรก็ตาม การให้คำนิยามถูกอธิบายในลักษณะที่แตกต่างกันตามพลวัตบริบททางสังคม และพันธกิจของหน่วยงาน/สถาบัน/องค์กร ทำให้ศูนย์อนามัยฯ พยายามนิยามความหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับหน่วยงานในประเด็นส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม แม้ว่าการนิยามความหมายจะมีมุมมองต่างกัน แต่โดยพื้นฐานจำเป็นต้องมีความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย ใช้มุมมองสายตาคงจากคนภายในเป็นสำคัญ

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ พัฒนาความร่วมมือด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม  
กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ

### 3. แนวทางการประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้

การพัฒนาแนวทางประสานความร่วมมือ นั้นได้มีการจัดแบ่งกลุ่มระดมสมองออกเป็น 3 กลุ่มย่อยตามหัวข้อในการจัดประชุมครั้งนี้ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชายขอบ และกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน/ภาคประชาสังคม สามารถสรุปสาระสำคัญ ดังแผนภาพ



จากบริบทและข้อจำกัดของกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ ทั้งในเชิงมิติเวลา พื้นที่ และสถานการณ์ ส่งผลต่อเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดแนวทางที่ชัดเจนจำเป็นต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างรอบด้านและครอบคลุม เช่น บริบททางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและอนามัย เป็นต้น

จากการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นของแต่ละองค์กรหรือหน่วยงาน ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ ภาคีเครือข่ายระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม อีกทั้งพัฒนาข้อมูล องค์ความรู้เชิงวิชาการ และการผลิตสื่อสารสนเทศ ซึ่งในแต่ละหน่วยงานหรือสถาบันต่างมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ยกตัวอย่างหน่วยงานทางภาครัฐ ซึ่งได้แก่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เป็นแหล่งผลิตงานวิจัย องค์ความรู้ และทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง ในส่วนของหน่วยงานภาคเอกชนก็มี สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (IMPECT) ที่เป็นองค์กรศึกษาเกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูงและชนเผ่าพื้นเมืองโดยเฉพาะ เป็นต้น

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ พัฒนาความร่วมมือด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม  
กลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ

ในส่วนของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มีศักยภาพด้านองค์ความรู้ ที่ดำเนินการศึกษา มาแล้วอย่างต่อเนื่อง และความพร้อมด้านสารสนเทศอันหลากหลาย ได้แก่ งานวิจัย ข้อมูลทางด้านชาติพันธุ์ รวมถึงสื่อสารสนเทศทั้งที่เป็นสื่อวีดิทัศน์และอินโฟกราฟิกส์ ซึ่งมีกระบวนการจัดการในรูปแบบของฐานข้อมูล และเว็บไซต์ที่ได้เผยแพร่แล้วในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร นำเสนอเป็นเพียงการ นำเสนอข้อมูลทั่วไป มิใช่ข้อมูลเชิงลึก และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ในครั้งนี้ เป็นนิมิตหมายที่ดีใน การประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ซึ่งในอนาคตศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มีแผนในการจัดการ คลังข้อมูลดิจิทัล โดยใช้เทคโนโลยีพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูล (Portal) กับเครือข่ายทั้งในระดับสถาบันและ ชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์ข้อมูลที่มีคุณภาพ ในการจัดการข้อมูล ความรู้ ด้านมานุษยวิทยาและมรดกทาง วัฒนธรรมของประเทศต่อไป